

С.А.Свіжевська
(Національний гірничий університет)

ПОКАЗНИКИ І КРИТЕРІЇ СУСПІЛЬНО-ПРОФЕСІЙНОЇ НЕЗАЛЕЖНОЇ АКРЕДИТАЦІЇ

Економічний і духовний розвиток країни значною мірою визначається якістю загальної та професійної освіти. Якість інтелектуальних ресурсів стає головним геополітичним фактором у світі. У зв'язку з цим, в рамках пріоритетних напрямів розвитку освітньої системи України на період до 2015 року, схвалених Урядом, передбачено створення моделей організації контролю та зовнішньої оцінки якості освіти, формування нормативної бази для системи оцінки якості освіти.

В останнє десятиліття розробка підходів до зовнішньої оцінки якості освіти в Україні здійснюється через систему державного, регіонального та міжнародного моніторингу якості освіти, а також за допомогою науково-практичних розробок. У роботах останніх років знаходить відображення світовий досвід розробки інструментарію оцінювання результатів навчання, в тому числі тестування і обробки результатів, на основі сучасних теорій педагогічних вимірювань.

Проводиться робота по розробці й прийняттю державних освітніх стандартів вищої освіти. У той же час система зовнішнього забезпечення якості освіти в Україні тільки почала створюватися, ще не сформовано єдине концептуально-методологічне розуміння проблем якості освіти і підходів до його вимірювання. Діяльність різних організацій, що займаються проблемами якості освіти, недостатньо координується. Відсутнє необхідне науково-методичне забезпечення для об'єктивного і надійного збору інформації, не вистачає кваліфікованих кадрів. Слабо опрацьована нормативно-правова база системи оцінки якості освіти.

Вирішення цих проблем вимагає цілеспрямованих зусиль щодо формування спільного системного підходу до зовнішньої оцінки освіти як основі цілісної загальнонаціональної системи оцінки якості освіти. Необхідна розробка технологій і процедур зовнішнього оцінювання освіти на різних рівнях (державному, регіональному, муніципальному, шкільному) і ступенях освіти (дошкільна, середня загальна, середня (повна) загальна, середня професійна, вища професійна, післядипломна).

Основні цілі зовнішньої оцінки якості освіти полягають у тому, щоб:

- забезпечити прогрес в освіті за рахунок розробки критеріїв і принципів незалежної оцінки ефективності освіти;
- стимулювати розвиток освітніх установ і вдосконалення освітніх програм шляхом безперервного самообстеження і планування відповідно до завдань досягнення зовнішніх ефектів;
- гарантувати суспільству, що навчальний заклад або конкретна освітня програма мають правильно сформульовані цілі та умови їх досягнення;

– забезпечити допомогу в підвищенні глобальної конкурентоспроможності національної освіти.

Пропонується **Концепція розвитку інституту незалежної оцінки якості освіти** та можливі моделі національної системи оцінки якості освіти та інститутів, що виробляють таку.

Принципи формування незалежної оцінки якості освіти:

– незалежність системи оцінювання від системи освіти, включаючи органи управління освітою, освітні установи, інститути державної оцінки якості освіти. Для досягнення незалежності передбачається в максимальному ступені задіяти і розвинути оцінний ресурс партнерських організацій (об'єднань роботодавців; економічних суб'єктів галузевого масштабу; органів державного управління за винятком тих, на які покладаються функції в галузі управління освітою; громадських організацій);

– універсальність оцінки, незалежно від організаційно-правової форми освітнього закладу, основного профілю навчання, масштабів освітньої організації, її територіального розміщення;

– прозорість результатів оцінки для «зовнішніх» партнерів та соціальних інститутів, для менеджменту та професорсько-викладацького складу вузів, студентів;

– ефективність, що виражається в максимально можливої простоті процедур оцінки при максимумі результату.

Форми незалежної оцінки якості освіти. Незалежна оцінка якості може проходити у формі акредитації програм навчання, сертифікації випускників. Незалежна оцінка також може проводитися у формі рейтингування та моніторингу ряду об'єктивних показників.

В цьому випадку відомі процедури набувають нового змісту:

Акредитація - процес оцінки якості освітніх програм за певними критеріями і процедурами; присвоєння освітній програмі статусу, що фіксує визнання бізнесом і професійним співтовариством прийнятності для них рівня якості.

Сертифікація - проведення одного або кількох кваліфікаційних іспитів для фізичної особи на право здійснення певного виду діяльності; присвоєння зовнішнім по відношенню до системи освіти спільнотою людині статусу, що фіксує право на ведення професійної діяльності/заняття певної посади чи підтверджує володіння певними компетенціями.

Складання рейтингів освітніх установ - ранжування освітніх установ по заданим критеріям.

Моніторинг діяльності освітніх установ - оцінка динаміки розвитку освітньої установи.

Агенції оцінки якості освіти. Існування незалежних інститутів оцінки якості освіти означає, що в державі і за її межами існують різні групи, зацікавлені в якості освіти і виражають певну позицію по відношенню до способів і критеріїв оцінки. Групи є зовнішніми по відношенню до державної системи освіти, що й визначає статус незалежної оцінки. Ці групи також повинні бути досить відокремленими (не схильні до значимого впливу або

взаємовпливу) один від одного. Передбачається, що серед груп, що володіють таким потенціалом в Україні та за її межами, можна виділити:

1. Економічні суб'єкти (об'єднання роботодавців, економічні суб'єкти галузевого масштабу).

2. Громадські організації, що представляють інтереси цільових груп громадян (наприклад, організації, що представляють інтереси осіб з обмеженими можливостями).

3. Державні і регіональні органи державної влади (за винятком тих, що здійснюють функції управління і контролю в сфері освіти, наприклад, інші Міністерства і відомства).

4. Міжнародні організації, що установлюють рейтинги освітніх установ.

5. Громадські організації, що представляють інтереси студентів та їх батьків і т.д.

Критерії та процедури оцінки якості освіти. Інтегральний підхід до незалежної оцінки якості освіти припускає, що у вимірі використовуються критерії від усіх зацікавлених суб'єктів оцінки. До організацій, що претендують на проведення незалежної оцінки якості освіти, можуть бути пред'явлені наступні вимоги:

– їх офіційне визнання компетентними органами в загальноєвропейському просторі вищої освіти як структур, відповідальних за зовнішню оцінку якості; наявність юридичного статусу;

– здійснення регулярної діяльності щодо забезпечення якості на про- програмне та інституційному рівнях;

– наявність адекватних і пропорційних фінансових та людських ресурсів для ефективного здійснення своєї діяльності;

– наявність чітко сформульованих офіційно опублікованих цілей і задач роботи;

– незалежність від вищих навчальних закладів, міністерств та інших зацікавлених сторін у своїй діяльності, судженнях і рекомендаціях;

– наявність процедур, що визначають їх власну підзвітність, наприклад, регулярну оцінку діяльності організації;

– процеси, процедури і критерії, які використовуються організаціями, повинні бути заздалегідь визначені і опубліковані;

– інші вимоги.

Як має оцінюватися експертний потенціал суб'єкта незалежної оцінки? Чи повинні організації надавати державі або громадськості:

– перелік основних (внутрішніх і запрошених) експертів організації з додатком докладних даних на кожного з них, що містять відомості про наукові інтереси і здобутки експертів, їх досвіді освітньої чи іншої професійної діяльності (для представників ринку праці), що свідчать про наявність у експертів необхідної кваліфікації і професійно-особистісних даних.

– процедури номінації та призначення експертів, включаючи критерії залучення міжнародних експертів і представників зацікавлених сторін, таких як роботодавці та студенти;

Методи підготовки експертів, що гарантують набуття ним необхідних знань і навичок за специфікою роботи:

- розуміння цілей, завдань і процедури експертизи та спроможності керуватися ними як формалізованими і об'єктивними підставами для перевірки;

- у разі проведення відповідної оцінки - вміння провисання-ти камеральну перевірку програми: володіння методами аналізу документів і підготовки кваліфікованого і формалізованого експертного висновку;

- у разі проведення відповідної оцінки - вміння проводити інтерв'ю з керівниками, викладачами та студентами програми, а також з представниками роботодавців;

- вміння працювати в команді.

Чи є важливим, щоб оцінка освітніх установ мала реальні відчутні ефекти - її результати могли бути оформлені як присвоєння різних статусів, а не відповідно обраними критеріями установи змушені були б усувати недоробки або зовсім не могли б продовжувати освітню діяльність?

Чи повинно офіційне рішення, прийняте на основі результатів зовнішнього забезпечення якості, базуватися на детально розроблених опублікованих критеріях, які застосовуються узгоджено?

Яким чином, у міру становлення і розвитку українських інститутів незалежної оцінки якості освіти, повинні функціонувати механізми спільної діяльності державних органів управління і організацій, що здійснюють спеціалізовану, фахову оцінку якості освітніх програм на основі визнання результатів їх діяльності державними органами управління?

Чи повинні в число критеріїв оцінки якості освіти включатися соціальні параметри освітнього процесу (наявність і якість гуртожитків, стипендій, обідів, соціальне забезпечення навчального процесу взагалі і т.д.) або оцінка повинна ґрунтуватися переважно на тестуванні рівня знань?

Заходи щодо створення умов для розвитку інститутів оформлення незалежної оцінки якості освіти. Перший крок, який потрібно для виникнення і розвитку незалежних інститутів оцінки якості освіти в Україні - оформлення потреб референтних груп у незалежній оцінці якості освіти. Початкові заходи, отже, повинні служити виявленню та актуалізації потреб виділених соціальних груп та організацій у сфері якості освіти.

Таким чином, перша група заходів може бути пов'язана зі створенням системи стимулів для освітніх установ, студентів, їх батьків і т.д. в отриманні незалежної оцінки якості освіти. У числі цих стимулів може бути як збільшення фінансування (і державного, і позабюджетного) навчальних закладів, так і створення пільгових умов для отримання додаткової освіти, працевлаштування і т.д. для випускників, що пройшли процедуру незалежної оцінки якості освіти.

Друга група заходів повинна бути пов'язана з підвищенням інформованості професійного та експертного співтовариства, бізнесу, суспільства в цілому про устрій системи освіти, що діють механізми і можливі шляхи розвитку системи. У той же час, для формування потреби в побудові незалежної (тобто - самостійної) оцінки якості освіти необхідна наявність чітких уявлень про те, що відбувається в сфері освіти в Україні та досвіду зарубіжних практик. Таким

чином, модель незалежної оцінки якості освіти буде вписана в більш широкий контекст інформації про актуальні проблеми освіти.

Нарешті, третя група заходів пов'язана безпосередньо зі створенням базових структур, необхідних для розвитку інститутів незалежної оцінки якості освіти. Тут необхідно сформулювати рекомендації по залученню до участі в створенні інститутів оформлення незалежної оцінки якості освіти зацікавлених роботодавців, громадських організацій, населення, органів державної влади і т.д.

С.А.Свіжевська

(Національний гірничий університет)

В.А.Ямковий

(Інститут інноваційних технологій і змісту освіти)

ТАКСОНОМІЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗА ПЕРВИННИМИ ЧИННИКАМИ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА, УЧАСНИКАМИ ТА МОТИВАЦІЯМИ УЧАСНИКІВ

Очевидно, що на освітній заклад, як і на систему освіти в цілому, що є частиною соціуму як мега-системи, постійно впливає навколишнє середовище. Цей вплив може бути зі знаком «плюс» чи «мінус», він може бути взаємним, але він завжди присутній і викликає до життя певні процеси як в конкретному навчальному закладі, так і в системі освіти.

Розглянемо в плані зовнішнього середовища освітньої установи ті фактори, позиції та умови, які роблять на нього істотний вплив: прямиї, непрямий або опосередкований.

До факторів впливу нами віднесено:

- законодавчі та виконавчі органи державної влади та місцевого самоврядування, зокрема, органи управління освітою різних рівнів;
- батьки, громадські організації, дозвільні центри;
- наукові та науково-освітні установи (організації);
- освітні установи, що займаються підготовкою та перепідготовкою кадрів для освітньої сфери (педагогічні та підвищення кваліфікації);
- ринок праці (роботодавці всіх рівнів, форм власності та видів діяльності);
- спонсори та інвестори;
- засоби масової інформації;
- установи і явища мистецтва, масова культура.

В число позицій, що впливають на освітній заклад, включені:

- географічне положення, місцезнаходження навчального закладу;
- ставлення до освіти і до конкретного освітнього закладу, що формується рейтингами та іншими зовнішніми оцінками.